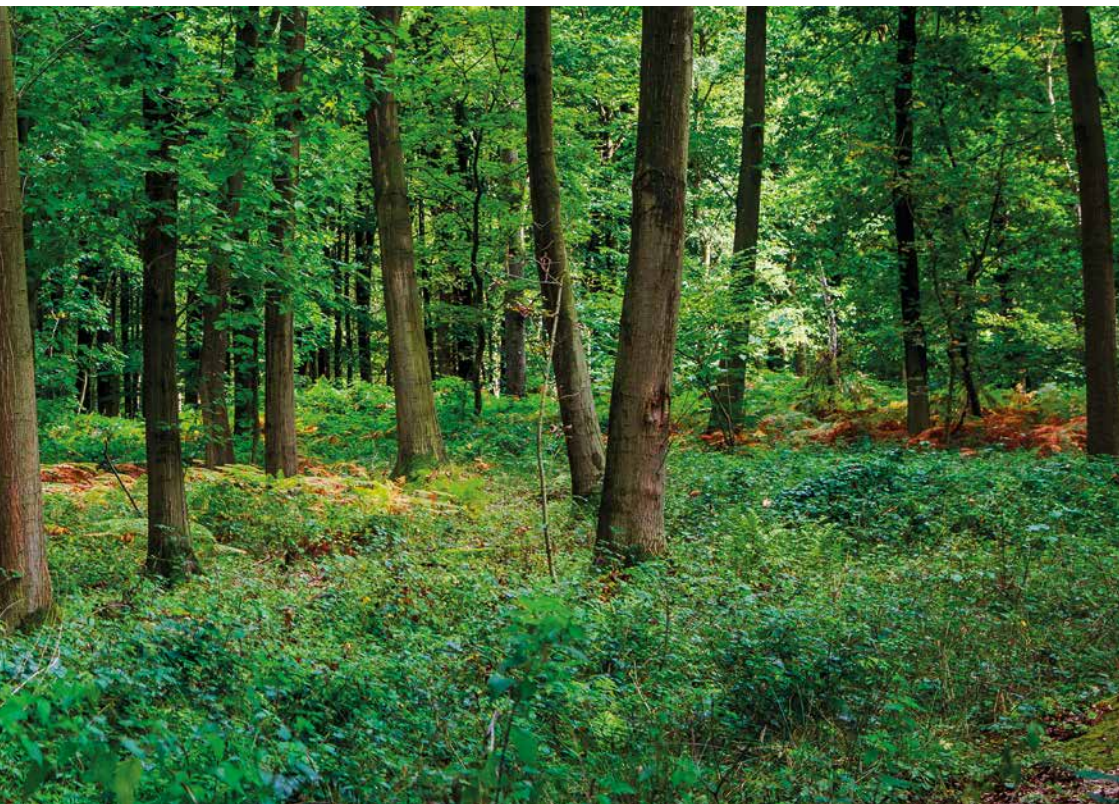

ONTDEK
HET KRAVAALBOS | EEN
VERRASSENDE
WANDELING

© JO DE CONINCK

Het Kravaalbos

is een ecologisch waardevol oud bos, gekenmerkt door een kleurrijke voorjaarsflora. Het ligt centraal in het mooie, zacht glooiende landschap tussen Aalst, Asse en Opwijk.

Hier ontspringen de beken die zich zo lieflijk door het landschap slingeren.

Sinds enkele jaren werken verschillende partners intensief samen om dit landschap nog mooier en natuurrijker te maken.

Er zijn al heel wat zaken gerealiseerd op het terrein. En de komende jaren volgen er nog veel meer.

Deze wandeling voert je door het boeiende en afwisselende landschap in en rond het Kravaalbos, langs bijzondere locaties waar je getuige kan zijn van het rijke verleden van de streek en het landschap en de natuur in ontwikkeling.

Geniet van de wandeling!

Het Kravaalbos is gelegen op een knooppunt van gemeente- en provinciegrenzen. Door zijn uitgesproken reliëf en de vele natte zones is het gebied minder geschikt voor landbouw of bebouwing. Hierdoor kunnen we tot op vandaag genieten van het bos.

1 | Kleine landschapselementen

De wandeling start achter Bij Stinne. Daar loopt een zandpad richting Kravaalbos. Wist je dat zulke zandwegjes van levensbelang zijn voor bepaalde solitaire bijen? Met een beetje geluk zie je hier grijze zandbijen holletjes graven.

Langs het pad staat een rij knotbomen. Net zoals veel andere kleine landschapselementen zijn ze erg belangrijk voor veel planten en dieren. Steenuilen nestelen graag in holtes van oudere knotbomen. Vleermuizen en wespddieven volgen netwerken van hagen, houtkanten en bomenrijen als ze 's nachts hun slaapplek in het bos verlaten en op zoek gaan naar insecten. De naam wespddief verradert onmiddellijk de favoriete en voornaamste voedselbron van deze zeldzame roofvogel: wespen.

GRATIS ADVIES EN BEGELEIDING

WIE > Door de Regionale Landschappen en Bosgroepen aan bewoners, landbouwers en boseigenaars.

WAT > Gratis advies, begeleiding en hulp bij aanleg en beheer. Bijvoorbeeld door eigenaars van knotbomen in contact te brengen met knotteams die in ruil voor de houtopbrengst bomen komen knotten. Of begeleiding bij de keuze en aanplant van een hoogstamboomgaard of het graven van een pool.

© I. WESLEY POELMAN

Wist jij dat...

het Kravaalbos net als het Hallerbos en Zoniënwoud een overblijfsel is van het oeroude Kolenwoud?

De legende gaat dat Julius Caesar (100 – 44 v.Chr.) deze naam bedacht voor het oerbos dat ooit het middendeel van België bedekte. Door de winning van houtskool gingen grote delen van dit oerbos verloren. In oorsprong bestaat het Kravaalbos uit eiken-beukenbos. Langs de bronbeken ontstond alluviaal (beekbegeleidend) bos met zwarte els, es en wilg. En dat alluviaal bos is er nog steeds!

2 | Natuurrijk bos

Omdat het Kravaalbos hier nooit intensief is ontgonnen, heeft het een onaangetaste bodem. Daardoor tref je hier in het voorjaar een rijke flora aan. Dan zorgen bosanemonen en wilde hyacinten voor kleurrijke tapijten tussen de bomen. Ook meiklokjes en dalkruid komen hier voor. In natte zones groeien speenkruid, slanke sleutelbloem en dotterbloem, in drogere delen bosanemonen en gevlekte aronskelk. Veel dieren voelen zich hier thuis, waaronder de zeldzame wespandief, de grote en middelste bonte specht, de zwarte specht en de vuursalamander. Gemakkelijker te spotten zijn de buizerd, bosuil, boomklever, rode eekhoorn en ree.

3 | Molenbeek

Hier zie je één van de vele bronbeekjes die samen de oorsprong vormen van de grotere Molenbeek. Ter hoogte van de Sint-An-nabrug mondt die uit in de Dender. Zo stroomt al het water van de westkant van het Kravaalbos af naar de Dender. Aan de oostkant stroomt het water naar de Beneden-Schelde. Het Kravaalbos ligt op het hoogste punt van de streek (72,5 meter) en vormt de waterscheiding.

De Molenbeek vormt een natuurverbinding tussen het Kravaalbos, het Kluisbos en de Dender. Ze heeft een vrij natuurlijke, sterk kronkelende loop en een vallei die met bomen of bos omzoomd is. Dieren en planten gebruiken deze natuurverbinding om van het ene ecologisch waardevolle gebied naar het andere te gaan. Dat verhoogt hun overlevingskansen.

Wist jij dat...

de Molenbeek tien jaar geleden nog een open riool was? Op enkele stekelbaarsjes na waren alle vissen verdwenen. Dankzij jarenlange inspanningen door de stad Aalst zijn er in de benedenloop van de Molenbeek vandaag opnieuw een tiental vissoorten te vinden, zoals stekelbaars, blankvoorn, biermpje en riviergrondel. Het zijn voornamelijk vissen die vanuit de Dender stroomopwaarts zwemmen. Wist je dat het verval ter hoogte van twee voormalige watermolens op de Molenbeek deze vissen verhindert om verder te geraken? Er wordt gezocht naar oplossingen om deze laatste knelpunten ongedaan te maken.

GESTROOMLIJND LANDSCHAP

WIE > De provincie Oost-Vlaanderen i.s.m. partners.

WAT > Het project Gestroomlijnd Landschap herstelt de verbinding tussen versnipperde stukjes natuur, door een fijnmazig netwerk van waterlopen, waterrijke gebieden, bomenrijen, dreven en houtkanten uit te bouwen. Een belangrijke doelstelling is het visbestand in de beek verbeteren. Werkpunten daarbij zijn de slechte waterkwaliteit aanpakken, vismigratiekelpunten wegwerken en paaiplaatsen aanleggen.

bittervoorn

4 | Variatie troef!

Een natuurrijk bos heeft variatie nodig. Een boomlaag, een struiklaag en een kruidlaag. Diverse boomsoorten van verschillende afmetingen en leeftijden. Dood hout, liggend op de grond én als dode nog rechtopstaande boom als voedingsbron, nest- of schuilplaats. Open plekken en goed ontwikkelde bosranden. Als zo'n gevarieerd bos ook nog eens goed verweven is met het omliggende landschap dankzij hagen, heggen en houtkanten (kleine landschapselementen), biedt het levenskansen aan heel veel verschillende dieren en planten.

5 | Heideontwikkeling

In de omgeving van de Kiekenvilla, een vroegere kippenkwekerij die werd omgevormd tot woning, is de bodem zeer schraal. Bij wijze van experiment werd jaren geleden de voedselrijke bovenste laag van de bodem verwijderd (plaggen). Vanuit de zaadvoorraad die nog in de onderliggende bodem aanwezig was, kiemden struikheide en brem.

Droge heide is een zeldzaam type half-natuurlijk cultuurlandschap. Droge heide moet actief beheerd worden om haar voortbestaan te verzekeren. Dat gebeurde vroeger door zoden af te steken, het plaggen van heide, of door begrazing met schapen. Zonder beheer evolueert de heide naar bos. In het bosbeheerplan wordt hier een strook voorzien voor verdere heideontwikkeling.

struikheide

brem

© SAÏRAGA-REES, MARJUNSEN

6 | Vuursalamanders

De vuursalamander is een zeldzame en beschermde soort die in het Kravaalbos voorkomt. Je mag ze niet vangen, verplaatsen of vervoeren. Je herkent ze aan hun opvallende zwart-gele vlekkenpatroon, maar krijgt ze zelden te zien. Ze leven op het land en brengen het grootste deel van de tijd door onder rottende boomstammen of takkenhopen. 's Nachts zijn ze actief en gaan ze op jacht. Wist je dat de vuursalamander de enige salamander is die geen eieren legt? De wijfjes zoeken in het voorjaar kleine, ondiepe bospoelen of traag stromende bosbeekjes met helder water op. Ze brengen hun achterlijf in het water om hun larven te baren.

LEEFGBIED VUURSALAMANDER

WIE > Boseigenaars in samenwerking met het Regionaal Landschap Groene Corridor, Bosgroep Groene Corridor en Bosgroep Midden Oost-Vlaanderen.

WAT > Ze brengen op basis van het bosbeheerplan nieuwe bospoeltjes en houtstapels aan. Vuursalamanders hebben deze plekken nodig om te kunnen overleven.

KOESTERBUREN

WIE > Met de campagne 'Koesterburen' werkt de Provincie Vlaams-Brabant sinds 2010 aan een rijke én blijvende variatie aan planten en dieren.

WAT > De Provincie Vlaams-Brabant werkt hiervoor samen met gemeenten, bedrijven, verenigingen, scholen en burgers. Iedereen kan soorten uitroepen tot koestersoort en zich zo engageren om bepaalde soorten te beschermen. In Asse en Opwijk is de vuursalamander één van die koestersoorten.

Wist jij dat...

je vuursalamanders niet mag aanraken? Momenteel woedt er een zeer besmettelijke schimmelziekte (ongevaarlijk voor de mens) die ganse salamanderpopulaties uitroeit. Om te vermijden dat ook de salamanders in het Kravaalbos hier slachtoffer van worden, moet je de overdracht van schimmelsporen voorkomen. Raak daarom geen dieren aan.

Praktisch

Lengte

5 km

Start

Bij Stinne, Putstraat 161, 9310 Meldert

Toegankelijkheid

Het hele jaar door op de paden.
Stevige schoenen zijn aangeraden.
De paden zijn niet toegankelijk voor rolstoelgebruikers en buggy's.

Openbaar vervoer

De Lijn: 340 Belbus Faluintjes-Opwijk.
Je kan de belbus reserveren op het nummer 09 211 91 91.

Toegankelijk voor honden

Ja, aan de leiband.

Horeca

Bij Stinne

Putstraat 116, 9310 Meldert
vrijdag 17-24 uur, zaterdag 13-24 uur,
zon- en feestdagen 10-22 uur

De Kleine Deugd

Lepelstraat 10, 1745 Mazenzele
zaterdag 10.30 uur-21 uur,
zondag 11-21 uur

Landbouwmuseum De Vedderboom

Schaapheuzel 7, 1745 Mazenzele
open elke derde zondag van de maand

Den Bos-in

Dorpveld 50, 1730 Asse
open elke zondag van 12-21 uur

Legende

1. Kleine landschapselementen
2. Natuurrijk bos
3. Molenbeek
4. Variatie troef!
5. Heideontwikkeling
6. Vuursalamanders
7. Duurzaam bosbeheer
8. De bodem, grond van de zaak
9. Het witte dorp
10. Hakhoutbeheer
11. Kaalkap in het verleden
12. Begaanbare paden
13. Zandsteengroeve

 wandelroute

 fietsers en ruiters toegelaten

 Horeca

MELDERT

ZWANEVELD WEG

PUTVELD WEG

PUTSTRAAT

Huizek

Hof

NAT

Herenbos

HUIZELKENSSTRAAT

ens

7

6

Kravaalbos

8

HERBAAN

5

Kiekenvilla

9

Schaapeusel

10

Kleigat

Terrenberg

1

Kravaalbos

11

Vogelenzang

Landgoed Haelterman

12

3

13

te Putte

1

HUIVELSTRAAT

GROENSTRAAT

0 500 m

7 | Duurzaam bosbeheer

Duurzaam bosbeheer streeft naar een multifunctioneel bos waar natuurwaarde, houtproductie en recreatie hand in hand gaan.

Houtproductie

In het westelijke deel van het Kravaalbos is de bodem vochtig en primeert de natuurfunctie (broekbos). De drogere delen van het Kravaalbos lenen zich beter tot de productie van inheems loofhout van hogere kwaliteit. Maar hier staan momenteel vooral uitheemse soorten zoals Amerikaanse eik en in mindere mate tamme kastanje en lork. De komende jaren zullen de Amerikaanse eiken beetje bij beetje gekapt worden en plaats maken voor inheemse soorten zoals zomereik en zoete kers.

Natuurwaarde

In het Kravaalbos vind je heel wat bijzondere planten en dieren. Daarom nam Europa het Kravaalbos op in een Speciale Beschermingszone. Hier gelden Europese doelstellingen om bepaalde leefgebieden en soorten in stand te houden. Soorten die Europese bescherming genieten en voorkomen in het Kravaalbos zijn o.a. vuursalamander, verschillende soorten vleermuizen en wespdiel, middelste bonte specht en zwarte specht.

Wist jij dat...

de Amerikaanse eik veel inheemse soorten wegconcurrert? Amerikaanse eiken verjongen massaal in de buurt van zaadbomen en verdrukken zaailingen van andere soorten. Ze werpen een diepe schaduw, hun bladeren verteren traag en ze vormen een dik strooiselpakket. Daardoor kunnen maar weinig plantensoorten eronder overleven. Bovendien groeien ze in de kronen van andere boomsoorten en ontnemen hun licht. Het resultaat is een monocultuur van Amerikaanse eik.

BRON: BOS+

BOSBEHEERPLAN

WIE > Agentschap voor Natuur en Bos en private bouseigenaars met ondersteuning van de Bosgroepen Midden Oost-Vlaanderen en Groene Corridor.

WAT > Ze stelden samen een uitgebreid bosbeheerplan op. Daarin staat beschreven welke ingrepen de komende 20 jaar uitgevoerd kunnen worden. Duurzaam bosbeheer zal ervoor zorgen het aandeel van dikke bomen, dood hout, gevarieerde randen en open plekken in het bos groeit.

BIJZONDERE BEWONERS IN EN ROND HET KRAVAALBOS

VOGELS

wespendief

© SAMIFRAGA-MARTIN WOLLET

middelste bonte specht

© LUC MEERT

zwarte specht

© SAMIFRAGA-MARK ZERHIJS

ZOOGDIJEN

kleine dwergvleermuis

© BRAMI CONINGS

rode eekhoorn

© SAMIFRAGA-MARK ZERHIJS

ree

© SAMIFRAGA-LUC HOOGENSTEIN

REPTIELEN & AMFIBIEËN

vuursalamander

© MIRCEA NITA

vinpootsalamander

© JEROEN SPEYBROECK

hazelworm

© EDO VAN UCHELEN

VLINDERS

sleedoornpage

© SAMIFRAGA-PIET ZOMERDIJK

kleine ijsvogelvlinder

© BRUNTENBEEB-KLAAS VAN HAERNGEN

appelglasvlinder

© DANIEL MOREL

BLOEMEN

gewlekte aronskelk

© SAMIFRAGA-PIET ZOMERDIJK

slanke sleutelbloem

© SAMIFRAGA-MARK ZERHIJS

meiklokje

© SAMIFRAGA-JAN VAN DER STRAATEN

BOMEN

zwarte els

© SAMIFRAGA-PETER MENIGER

zoete kers

© SAMIFRAGA-JAN VAN DER STRAATEN

zomereik

© SAMIFRAGA-JAN VAN DER STRAATEN

Wist jij dat...

inheemse boomsoorten beter aangepast zijn aan ons klimaat en onze bodemomstandigheden? Bovendien is de ontwikkelingscyclus van een groot aantal dier- en plantensoorten aan inheemse boomsoorten verbonden. Een

voorbeeld? De Amerikaanse eik herbergt zo'n 30 insectensoorten. Een inheemse zomereik bijna 300. Van die 300 verschillende soorten insecten kunnen er ruim 70 enkel op en in de zomereik overleven.

8 | De bodem, grond van de zaak

Het landschap rond het Kravaalbos wordt sterk bepaald door het bodemtype. Het Kravaalbos ligt op de grens van de zandleemstreek en de leemstreek. Ten oosten van het Kravaalbos, in Vlaams-Brabant, liggen op de vruchtbare leemgronden grote open akkers. Je kan er genieten van mooie vergezichten. Ten westen van het Kravaalbos komt er een zandleembodem voor. De percelen zijn er veel kleiner en dikwijls omgeven door kleine landschapselementen. Hier zijn de beken diep in het landschap ingesneden.

Ook in het bos merk je de invloed van de verschillende bodemtypes. Op plaatsen met weinig doorlaatbare leemlagen is het bos dikwijls zeer nat. Op zandige plekken is het dan weer veel droger.

9 | Het witte dorp

Je bevindt je nu op grondgebied van het dorp Mazenzele, een deelgemeente van Opwijk. De Mazelaars kregen de naam 'kersenboeren', omdat het dorp zeer veel kersenboomgaarden bezat. In de lente kwamen de witte bloesems open en noemde men Mazenzele ook wel 'het witte dorp'. Veel kersenboomgaarden zijn verdwenen.

© PIPPA BALWAER

Weet jij...

waar de benaming 'Schaapeusel' vandaan komt? Ook op de Schaapeusel wordt werk gemaakt van kersenboomgaarden. De benaming 'Schaapeusel' dateert van de 16de eeuw. Een 'eussel' is een magere weide, begroeid met spichtig gras dat alleen tot voeding van de schapen kon dienen. Hier kan je elke derde zondag van de maand een collectie van honderden oude landbouwwerktuigen bezichtigen in het landbouwmuseum 'De Vedderboom'.

KERSENBOOMGAARDEN

WIE > De gemeente Opwijk en het Regionaal Landschap Groene Corridor.

WAT > De identiteit van het dorp versterken door de boomgaarden weer een mooie plaats te geven in het landschap.

HOE > Verwaarloosde boomgaarden herwaarderen, nieuwe boomgaarden aanplanten en deskundig beheer garanderen.

10 | Hakboutbeheer

In het hakhoutbosje kapt beheerder Natuurpunt de bomen of struiken regelmatig vlak boven de stambasis. Vanuit die stambasis groeien dan opnieuw verschillende takken. Daardoor krijg je een meerstammige stobbe. Vroeger was dit gebruik zeer algemeen. Mensen gebruikten het hout als brandhout of om gereedschap te maken. Tegenwoordig is hakhout schaars. Het wordt vooral in stand gehouden omwille van cultuurhistorische en landschappelijke redenen en om de biodiversiteit te verhogen.

Hakhoutbeheer brengt dynamiek van kleinschalige veranderingen in het bos, die de biodiversiteit sterk ten goede komt. Na de kapping, in de zogenaamde naakte fase, komt er veel licht op de bodem. Hierdoor kiemen tal van zaden en ontstaat er dikwijls een bloemrijk beeld. Dat trekt soorten aan als boompieper en houtsnip. Ook vlinders, zweefvliegen en vleurmuizen profiteren van deze situatie. De dichte fase is dan weer aantrekkelijk voor zangers als de nachtegaal.

11 | Kaalkap in het verleden

Dit deel van het Kravaalbos bevat relatief weinig oude bomen en veel jonge vlier, berk en adelaarsvaren. Dat wijst op vrij recente kaalkap. Op gekapte open plekken groeien in eerste instantie licht-minnende pionierplanten (zoals berk), pas later worden die verdrongen door eiken en beuken.

Wist jij dat...

de grote periodes van kaalkap plaatsvonden tijdens de twee wereldoorlogen?

Tijdens de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) gebruikte de Duitse bezetter de stammen onder meer om loopgraven te verstevigen en geweerkolven te maken. In de Tweede Wereldoorlog (1939-1945) verwerkte een privé-firma de stammen tot brandstof voor voertuigen. Later werd voornamelijk heraangeplant met Amerikaanse eik en tamme kastanje. Vandaag zouden we niet meer voor deze soorten kiezen (zie 7. Duurzaam bosbeheer).

12 | Begaanbare paden

De vochtige bodem in het Kravaalbos maakt de paden gevoelig voor beschadiging. Oneigenlijk gebruik van de paden verdicht de bodem, wat de plantengroei sterk beïnvloedt. Veel bosplanten hebben immers een losse bodemstructuur nodig en geraken met hun wortels niet door de aangestampte bodem. Een ander nadelig gevolg is dat aangestampte bodems bij regenweer slijkerig en moeilijk begaanbaar worden. Ze laten immers minder water door. Daarom zijn de boswegen enkel toegankelijk voor wandelaars. Dat staat in het toegankelijkheidsreglement dat het Agentschap voor Natuur en Bos goedkeurde. Alleen de veldweg tussen Bij Stinne en de Zwanenveldweg is ook toegankelijk voor fietsers en ruiters.

Sommige delen van het bos zijn helemaal niet toegankelijk. Deze rustzones zijn belangrijk om verstoring te vermijden van schuwe dieren zoals wespandief, havik, zwarte specht, ree, vleermuizen,...

13 | Zandsteengroeve

De grote vijver in het Kravaalbos is een overblijfsel van een historische steengroeve. Rond de vijver zullen enkele bomen gekapt worden zodat er meer licht aan het water kan. Zo wordt de vijver meer geschikt als leefgebied voor dieren en planten.

Wist jij dat...

het Kravaalbos in volle middeleeuwen grote bekendheid verwierf door zijn steengroeves?

Op initiatief van de paters van de abdij van Affligem begon in de 12de eeuw de ontginning van zandsteen in het Kravaalbos. Zandsteen werd één van de belangrijkste bouwstenen in Vlaanderen. Zo werden vele kerken en gebouwen uit de omgeving erin opgetrokken: de kerk van Meldert, Baardegem, Moorsel, maar ook de Sint-Martinuskerk te Aalst, de O.-L.-Vrouwkathedraal in Antwerpen tot kerken in het buitenland (Kassel, Amiens, Amsterdam,...). Het succes bezorgde Meldert een economische boost.

© JO DE CONINCK

Provincie
Oost-Vlaanderen

1.

VLAAMS-
BRABANT

2.

Stad Aalst

3.

gemeente
Opwijk

4.

AGENTSCHAP
NATUUR & BOS

5.

gemeente
Opwijk

6.

Provincie
Oost-Vlaanderen
AGENTSCHAP
NATUUR & BOS

7.

Provincie
Oost-Vlaanderen
AGENTSCHAP
NATUUR & BOS

8.

Vlaanderen
AGENTSCHAP
NATUUR & BOS

9.

gemeente
Opwijk

10.

Mooie regio, mooie samenwerking

Het Landschap van Erembald tot Kravaalbos is een 6.700 hectare groot gebied op de grens tussen de provincies Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant, op grondgebied van de stad Aalst en de gemeenten Affligem, Asse en Opwijk.

Hier werken openbare besturen samen met lokale verenigingen, landbouwers en bewoners om de typische kenmerken van de streek te versterken. Het project werkt rond volgende thema's:

- Landschap
- Natuur
- Integraal waterbeleid
- Toerisme en recreatie
- Landbouw
- Hop

Meer informatie?

Regionaal Landschap Schelde-Durme, www.rlsd.be

Jan Briers
Gouverneur van de Provincie Oost-Vlaanderen
Voorzitter van de stuurgroep
kabinet.gouverneur@oost-vlaanderen.be
Tel. 09 267 80 25

Evelyne Fiers
Coördinator project 'Landschap van Erembald tot Kravaalbos'
evelyne@rlsd.be
Tel. 052 33 89 16

WERK MEE AAN EEN MOOIER LANDSCHAP

Je kan **gratis advies en begeleiding** krijgen voor allerlei landschapsingrepen (aanleg poelen, boomgaarden, heggen, houtkanten, bosranden,...).

Wil je graag weten wat bij jou mogelijk is? Contacteer het Regionaal Landschap!

Aalst en regio Schelde-Durme: www.rlsd.be of 052 33 89 18

Asse, Opwijk en regio Groene Corridor: www.rlgc.be of 02 253 43 04

Affligem en regio Pajottenland-Zennevallei: www.pajot-zenne.be of 02 452 60 45

Boseigenaars kunnen contact opnemen met

Bosgroep Midden Oost-Vlaanderen: www.bosgroepen.be of 09 267 78 60

Bosgroep Groene Corridor: www.bosgroepen.be of 02 253 43 04

